

Антоніна ЕРГЕШОВА,
фахівець (консультант), учитель-дефектолог
Комунальної установи «Інклюзивно-ресурсний центр Китайгородської сільської ради»

Формування навичок читання

У нормативно-правових документах освіти чітко зазначено, що особливості навчально-виховного процесу дітей з особливими освітніми потребами є його корекційна спрямованість. Поняття корекційної спрямованості навчання виражається правилом: навчаючи коригуємо.

Корекційно-розвиткова робота з дітьми з особливими освітніми потребами (далі, ООП), на думку Г.Ф.Кумаріної, має реалізовуватися через такі складові:

1) охорона здоров'я дитини та корекція психосоматичних проблем у її розвитку специфічними і медичними та неспецифічними педагогічними прийомами і методами роботи;

2) розвиток соціально моральних якостей дітей, необхідних для успішної адаптації в шкільних умовах (усвідомлення дитиною своєї соціальної ролі учня і відповідних обов'язків та відповідальності, вміння будувати свої стосунки гідно з правилами шкільного життя, адекватна поведінка у навчальних ситуаціях);

3) формування змістовної навчальної мотивації, послідовне заміщення зовнішнього інтересу до школи і формальних мотивів навчання на пізнавальні;

4) розвиток до необхідного рівня психофізіологічних функцій, що забезпечують навчальну діяльність: фонематичний слух, артикуляційний апарат, дрібні м'язи руки, просторова орієнтація координація у системі «око-рука»;

5) забезпечення кругозору і розвиток мовлення до рівня, який дозволяє дітям включатися у навчальний процес, свідомо сприймати навчальний матеріал і спілкуватись з іншими;

6) розвиток особистісних компонентів пізнавальної діяльності (пізнавальна активність, самостійність, довірливість), подолання інтелектуальної пасивності, безініціативності;

7) формування навчальної діяльності дітей та корекція її недоліків.

Отже, корекційно-розвиткова робота – це комплексна діяльність різних фахівців, спрямована на поліпшення процесів розвитку і соціалізації дитини послаблення або подолання її психофізичних порушень у процесі навчання і виховання з метою максимально можливого розвитку особистості та підготовки до самостійного життя.

Основна частина

Процес навчання і виховання дітей з ООП за участі учителя розглядається як контакт двох особливостей, що сприяє позитивним змінам у їхній діяльності. Така взаємодія спрямовується на:

- створення умов для розвитку індивідуальності дитини, відродження втраченої віри в себе;
- підвищення мотивації для отримання нових знань, бажання вчитися;
- здійснення корекції етапів і способів діяльності з

метою виділення шляхів удосконалення;

– стимулювання учнів до самооцінки та застосування власного досвіду.

Серед педагогічних завдань, що поставило життя перед сучасною школою є використання альтернативних форм організації навчання, розробка нових ідей та підходів до навчально-виховного процесу, у центрі яких перебуває особистість дитини з її інтересами та життєвими потребами.

Вочевидь для реалізації корекційних цілей вчитель інклюзивного класу має оволодіти корекційно спрямованою методикою навчання. Удосконалення форм і методів навчання дають змогу якісно поєднати навчальну, розвивальну та виховну мету уроку. Чи можемо ми здійснювати індивідуально-диференційований, особистісно зорієнтований підхід до навчання? Так, це педагогіка Я.А.Коменського, вчення якого будується на основі любові, радості, пізнання; це також приклад школи В. Сухомлинського, де Людина – часточка Божої сутності, а її шлях на землі – відповідальний і неповторний, тому ніхто не має права деформувати його своєю сваволею і жорстокістю. Отже, ачені доводили, що обов'язок школи – допомогти дитині засвоїти основні етапи знання про світ у всій цілісності, спрямувати її на добро.

Головне завдання уроків читання в початкових класах – формувати якісні ознаки читання: правильність, швидкість свідомість, виразність, корекція недоліків вимови, уваги, пам'яті, удосконалювати словесну систему мислення, образного сприймання, розширювати і активізувати словниковий запас; формувати уміння діалогічного і монологічного мовлення.

Перший загальнокорекційний етап є емоційним вступом до створення атмосфери і настрою уроку. Це може бути малюнок, пісенька, цікава пригода, тощо.

Наступний обов'язковий етап – вироблення єдиних завдань у формі, що сприяє зацікавленості у спільній діяльності вчителя та учня.

Більшість своїх уроків педагоги початкових класів овіюють чарівною ауру у вигляді присутності казкових героїв, чарівних предметів, музичного супроводу тощо.

Будуючи перший етап навчання, учителі початкових класів розмірковують над однією з основних проблем – формування достатнього рівня читання, адже це – складний і тривалий психофізичний процес. У ньому беруть участь зоровий, мовно-руховий, мовно-слуховий аналізатори, тому для успішного оволодіння навичками читання потрібні такі умови:

– сформованість усної мови, фонетико – фонематичної (вимови, диференціація фонем, фонематичний аналіз і синтез);

– Лексико-граматичної сторони мови, розвиток просторових уявлень, зорового аналізу і синтезу.

Якщо одна із цих сторін недостатньо розвинута, дитина

створення освітнього середовища

має труднощі в засвоєнні навичок читання. Деякі діти не витримують фронтальної роботи й зазвичай зовсім перестають читати. У такому випадку лише диференційований підхід сприяє позитивним результатам, проте окремі діти потребують додаткових індивідуальних занять. Під час навчання недостатньо лише кілька разів студіювати один і той же текст. Ця робота швидко втомлює дітей одноманітністю. А якщо сюди додати елементи загадковості, то дітям буде цікавіше навчатися, у них виникне інтерес. Таким засобом є гра.

Гра належить до традиційних і визнаних методів навчання й виховання школярів із ООП. Її цінність полягає у тому, що в ігровій діяльності освітня, розвивальна й виховна функції взаємодіють між собою. Гра як метод навчання організовує, розвиває індивідуальні здібності учнів, пам'ять, мислення, розширює пізнавальні можливості, виховує особистість. Вона допомагає засвоїти складний навчальний матеріал, створює додатковий емоційний фон навчання, опосередковано впливає на процес і результати навчальної діяльності.

Для навчання дітей з ООП використовують ті ж методи, що і для дітей з типовим розвитком, про те особливості психофізичного розвитку учнів обумовлюють інші способи застосування цих методів. Зокрема, методи навчання повинні бути корекційно – розвивальними.

Зміст роботи корекційного заняття підбирається з урахуванням особливостей кожної дитини. Однак існують і загальні напрями роботи:

- пізнавальний розвиток (ознайомлення дітей з предметами та явищами навколишнього світу);
- логіко-математичний розвиток;
- мовленнєвий розвиток (розвиток фонематичних процесів, слухової уваги, розвиток активного словника, удосконалення лексичних та граматичних засобів мови, розвиток зв'язного мовлення).

Фрагмент заняття

Читання вірша: читаємо голосно разом з дитиною, придумати назву (розвиваємо мислення, увагу)

Люблю рідний край,
Свою Батьківщину
Свою Українську мову, солов'їну.

Читання складів і ланцюжка коротких слів:

Важливим завданням є фонематичний аналіз, де використовуються такі вправи:

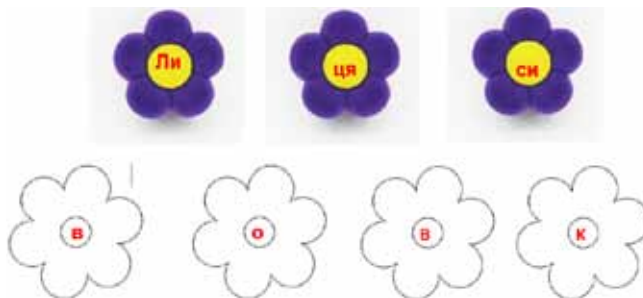
- відплескати в долоні слово по складах;
- порахувати кількість складів;
- визначити кількість складів у названих словах (показати відповідну цифру);

Читай швидко, вимовляй чітко (для розвитку артикуляції і нарощування темпу читання, уважності)

плід – пліт
плач – плащ
сніг – сніп
звір – збір
грак – граб

Гра «Збери слово»

На квіточках напис був,
Вовчик біг – хвостиком махнув,
Тай розсипав букви всі.
Ти хуленько їх збери –
І як правильно розставиш
Слова швидко прочитаєш.

Записати слово – Лисиця, визначити скільки у слові букв, звуків та складів (показати відповідну цифру).

Поданий нижче вид роботи дає можливість перейти від роботи над словами до роботи з реченнями, дає змогу дитині зрозуміти зміст прочитаного, виділити головну думку, характеризувати дійових осіб.

Наприклад:

Білочка

Знайшов Петрик в лісі під сосною маленьку білочку. У неї була зламана лапка. Швидко виросла білочка і стала зовсім ручною. Нічого не шкодував він для неї. Приносив їй

(Закінчи розповідь. Слова для довідок: горішки, шишки, зрослася, випустив, воля.)

- Яким ти уявляєш Петрика?
- Що варто запам'ятати із цього тексту на все життя?

Пальчикові вправи для розвитку дрібної моторики:

«Кішка»

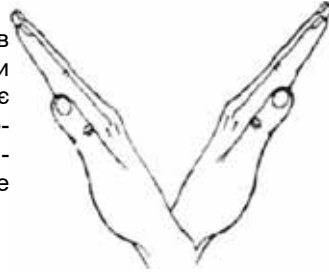
(Середній і безіменний пальці спираються на великий, вказівний і мізинець – підняті догори)

Коло бабусі сидить у кожусі,
Проти печі гріється,
Без водички миється.
Має вуха, пишний хвіст
І цікаву звичку:
Спершу добре він поїсть,
Потім вміє личко.

«Метелик»

(Схрестивши руки в зап'ястях, щільно зімкнути прямі пальці. Метелик літає не згинаючи крил, тому долоні залишаються випрямленими, а рухаються лише зап'ястя).

Я біжу, біжу по гаю,
Я метелика піймаю,
А метелик не схотів,
Геть від мене полетів. (Розвиток уяви, пам'яті)

У дітей з ООП виникають труднощі під час самостійного читання. Варто створювати такі умови, за яких кожна дитина була б поставлена перед необхідністю читати. Для читання потрібно добирати тексти, невеликі за обсягом і доступні за змістом. Крім цього, ефективним засобом навчання дітей є аудіювання, діалоги, тестові завдання, що дають змогу виявляти суть різних сторін навичок читання – розуміння слова, речення, цілого тексту, правильність, виразність читання.

Цікаво підібраний матеріал допомагає вчителю реалізувати компоненти процесу навчання, сприяє поглибленню інтересу до знань.

Зразок тексту:

В лісі він без сумки ходить,
Яблука й гриби знаходить.
Спина-голки, очі намистинки
Хто це там біля ялинки?
Розпізнай хто це ? (Іжачок)

Висновок

У роботі висвітлено зміст і систему корекційної роботи над усуненням розладів читання. Розвиток мовлення дітей передбачає роботу над формуванням навичок виразного читання, які спираються на чуття мови. Формувати вміння розрізняти наголошені й ненаголошені склади, інтонувати різні за метою висловлювання і структурою речення, підвищувати й понижувати голос під час читання, прискорювати і уповільнювати темп мовлення.

Неабиякого значення в оволодінні навичками читання мають активні спостереження, використання яскравого навчального матеріалу, інтегрованих занять. Процес навчання необхідно збагачувати методами, що мотивують до учіння. Зокрема, використання різних видів ігор, створення ігрових моментів, моделювання реальних ситуацій тощо. Ця особливість такого значення в навчанні дітей із типовим розвитком не набуває, а у навчанні школярів з ООП вона пов'язана з пасивністю дітей, зниженням їхнього інтересу до навчання і часто не розумінням його необхідності, наявними труднощами і невдачами.

Методи мають відповідати принципам спеціальної дидактики, а саме:

Дидактичні методи мають бути спрямованими не лише на формування знань, умінь та навичок учнів, а й на корекцію психофізичного розвитку і виховання;

– Методи навчання мають бути доступними для дітей і водночас забезпечувати доцільний рівень труднощів, з метою стимулювання дітей до розумових дій, докладання вольових зусиль, оптимального розвитку;

– Добираючи метод, слід брати до уваги не лише загальні психічні закономірності, властиві дитині з певною категорією порушення, а й індивідуальні особливості кожної дитини.

Використані джерела

1. Миронова С.П. Нова українська школа: особливості організації освітнього процесу учнів початкової школи в інклюзивних класах / навчально-методичний посібник – Тернопіль: Астон, 2020.
2. Куріпта В. І. Ефективні методи й прийоми удосконалення навички читання / В. І. Куріпта // Початкове читання та виховання – 2005.
3. Савченко О. Я. Методика читання у початкових класах / О.Я. Савченко. – К.: Освіта, 2007.
4. Миронова С.П. Педагогіка інклюзивної освіти / С.П. Миронова – Кам'янець – Подільський 2016.